

การพัฒนาการรายงานข่าวเชิงสืบสวนเพื่อสาธารณะ ของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส¹

วิไลวรรณ จงวิไลเกษม²

ชาติณรงค์ วิสุตกุล³

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้นำเสนอโมเดลการทำงานทีมข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส และโมเดลข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ที่เป็นผลจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการด้วยเครื่องมือวิจัยการวิเคราะห์เนื้อหารายการ *เปิดปม* 12 ตอน และข่าว *THE EXIT* 50 ตอน การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสจำนวน 18 คน และการถอดบทเรียนการทดลองใช้โมเดลข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะเป็นเวลา 3 เดือน ภายใต้แนวคิดการรายงานข่าวเชิงสืบสวน แนวความคิดว่าด้วยบทบาทสื่อและทฤษฎีการวิเคราะห์ SWOT analysis จนนำมาสู่โมเดลการทำงานทีมข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส โมเดลข่าวสืบสวนเพื่อ

* วันที่รับบทความ 11 พฤษภาคม 2566; วันที่แก้ไขบทความ 13 สิงหาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ 25 สิงหาคม 2566

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงาน โครงการการพัฒนาการรายงานข่าวเชิงสืบสวนเพื่อสาธารณะของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อทบทวนองค์ความรู้การรายงานข่าวเชิงสืบสวนเพื่อสาธารณะของ ไทยพีบีเอส/สื่ออื่น (2) เพื่อประเมินความพึงพอใจ การยอมรับในคุณค่าและผลกระทบบทบาทการทำหน้าที่การ รายงานข่าวเชิงสืบสวนเพื่อสาธารณะของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (3) เพื่อถอดบทเรียนการทำงานของกลุ่ม ข่าวสืบสวนสอบสวน สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (4) เพื่อวิเคราะห์การรายงานข่าวเชิงสืบสวนเพื่อสาธารณะของ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (5) เพื่อเสนอโมเดลและกลไกการทำงานการรายงานข่าวเชิงสืบสวนเพื่อสาธารณะ ของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส นำไปสู่การทดลองใช้โมเดล (6) เพื่อวิเคราะห์การรายงานข่าวเชิงสืบสวนเพื่อ สาธารณะของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ภายหลังจากทดลองใช้โมเดลเป็นเวลา 3 เดือน

² รองศาสตราจารย์ ดร. กลุ่มวิชาวิทยุโทรทัศน์และสื่อดิจิทัล คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

สาธารณะสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส และ Data Investigative Journalist:
ทิศทางการทำงานทีมข่าวสืบสวน สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

โมเดลการทำงานทีมข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส
มีกระบวนการ 4 ขั้นตอน กล่าวคือ ขั้นตอน (1) ผลิตภัณฑ์และกลุ่มเป้าหมาย:
ใครคือกลุ่มเป้าหมาย ข่าวสืบสวนไทยพีบีเอสใครดู และเขานำไปใช้ประโยชน์
อย่างไร ขั้นตอน (2) นิยามและขอบเขตข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะ ขั้นตอน
(3) กำหนดวาระการขับเคลื่อนข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะ ขั้นตอน (4)
กระบวนการข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส โดย
กระบวนการทั้ง 4 ขั้นตอน อยู่ภายใต้การบริหารจัดการทีมข่าวสืบสวนที่ทำเป็น
กระบวนการ ครอบคลุมในการผลิตเนื้อหาร่วมกับพันธมิตรทั้งในและนอกองค์กร

โมเดลข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสเป็นการนำ
เสนอแบบข้ามสื่อ โดยนำเสนอประเด็นข่าวเดียวกันบนสื่อออนไลน์ภายใต้แบรนด์
THE EXIT ONLINE รูปแบบสารคดีเชิงข่าวยาว สารคดีสั้น TikTok และสัมภาษณ์
EXCLUSIVE และนำเสนอบนสื่อโทรทัศน์ภายใต้แบรนด์ THE EXIT ONLINE

คำสำคัญ: ข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะ โทรทัศน์เพื่อสาธารณะ สถานีโทรทัศน์
ไทยพีบีเอส

The Development of Thai PBS Public Investigative Report

Wilaiwan Jongwilaikasaem⁴

Chatnarong Visutkul⁵

Abstract

This article presents a model for the investigative news team working for the public Thai PBS Television Station and the public investigative news model of Thai PBS television station which is the result of the action research with research tools, content analysis, the 12 episodes of *เปิดมุมมอง* program and 50 episodes of *THE EXIT* news, in-depth interviews with 18 Thai PBS internal and external stakeholders and lesson learned of the trial of the investigative news model for the public for 3 months under the concept of the investigative news reporting, the concept of the role of the media and the theory of SWOT analysis, leading to working the model of the public investigative news team Thai PBS television station, the public investigative news model Thai PBS Television Station and Data Investigative Journalist: Direction of investigative news team work Thai PBS television station.

Working the model of public investigative news team Thai PBS television station has 4 step processes, step 1 Product and Target Audience: Who is the target audience? Thai PBS investigative news,

⁴ Associate Professor, Department of Broadcasting and Digital Media, Faculty of Journalism and Mass Communication, Thammasat University

⁵ Assistant Professor, Faculty of Communication Arts, Dhurakij Pundit University

who is watching?, step 2 definition and scope of the investigative news for the public, step 3 set an agenda for the investigative news for the public and step 4 the process of the investigative news for the public Thai PBS. All 4 steps are under the management of the the investigative news team by completing range of content production with partners both inside and outside the organization.

The public investigative news model of Thai PBS television station is transmedia and storytelling, presenting the same news stories on online media under the brand THE EXIT ONLINE, in the form of long news documentaries, short documentaries TikTok and EXCLUSIVE interviews and presentations on the media. Television under the brand THE EXIT ONLINE.

Keywords: public investigative news, public television, Thai PBS.

“ไทยพีบีเอสกำลังเป็นแสงสว่างส่องให้เห็นปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องหรือผู้มีอำนาจสามารถมองเห็นปัญหาได้ รวมถึงไทยพีบีเอสมักจะรายงานข่าวที่คนไม่ค่อยติดตาม จึงเป็นการจุดประกายเพื่อนำไปสู่ประเด็นต่างๆ ได้”⁶

⁶ ตอนหนึ่งจากบทสัมภาษณ์หนึ่งในทีมข่าวสืบสวน สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

การรายงานข่าวเชิงสืบสวนเพื่อสาธารณะ เป็นหนึ่งยุทธศาสตร์ขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะ (ส.ส.ท.) ที่ไม่ได้ทำหน้าที่สื่อในการแจ้งข่าวสารให้คนในสังคมทราบว่า มีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นเท่านั้น แต่บทบาทหน้าที่สำคัญของ ส.ส.ท. คือ การสื่อข่าวและรายงานข่าวที่สร้างการเปลี่ยนแปลงในสังคม ด้วยการเปิดประเด็นวาระข่าวสาร (news agenda) ให้สังคมรับทราบและตระหนักถึงความสำคัญในวงกว้าง จนกลายเป็นวาระสาธารณะ (public agenda) ท้ายสุด รัฐเห็นความสำคัญนำไปสู่การแก้ไขเชิงนโยบายกลายเป็นวาระเชิงนโยบายเกิดขึ้น (policy agenda)

จากระบบนิเวศสื่อข่าวไทยปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันมากขึ้น มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากขึ้น ทำให้สื่อถูกตั้งคำถามถึงบทบาทหน้าที่สื่อที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยเฉพาะการรายงานข่าวเชิงสืบสวนที่หายไป แต่ไปให้ความสำคัญกับการรายงานข่าวเชิงสังคมอาชญากรรมมากขึ้น

ดังนั้น ถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญของ ส.ส.ท. ในการพัฒนางานการสื่อข่าวไทยในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนเพื่อสาธารณะ ตามยุทธศาสตร์ขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะ (ส.ส.ท.) ที่ไม่ได้ทำหน้าที่สื่อในการแจ้งข่าวสารให้คนในสังคมทราบว่า มีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นเท่านั้น แต่บทบาทหน้าที่สำคัญของ ส.ส.ท. คือ การสื่อข่าวและรายงานข่าวที่สร้างการเปลี่ยนแปลงในสังคม

บทความเรื่องนี้นำเสนอโมเดลการทำงานทีมข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสและโมเดลข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ที่เป็นผลจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) ด้วยเครื่องมือวิจัยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) รายการ *เปิดปม* 12 ตอน และข่าว *THE EXIT* 50 ตอน การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสจำนวน 18 คน และการถอดบทเรียนการทดลองใช้โมเดลข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะเป็นเวลา 3 เดือน ภายใต้แนวคิดการรายงานข่าวเชิงสืบสวน แนวความคิดว่าด้วยบทบาทสื่อ และทฤษฎีการวิเคราะห์ SWOT analysis จนนำมาสู่โมเดลการทำงานทีมข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส โมเดลข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะสถานี

โทรทัศน์ไทยพีบีเอส และ Data Investigative Journalist: ทิศทางการทำงาน
ทีมข่าวสืบสวน สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ที่มาของข้อเสนอโมเดลข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทย พีบีเอส

จากการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ข่าวสืบสวน โดยทำการ
วิเคราะห์เนื้อหารายการ *เปิดปม* 12 ตอน ตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน-9 สิงหาคม
2564 และรายการ *THE EXIT* ออกอากาศทุกวัน จำนวน 50 ตอน ออกอากาศ
ใน พ.ศ. 2564 ภายใต้แนวความคิดว่าด้วยการรายงานข่าวเชิงสืบสวนที่มี
องค์ประกอบดังนี้คือ⁷

ตารางที่ 1 องค์ประกอบ 8 ประการของการรายงานข่าวเชิงสืบสวน สถานีโทรทัศน์
ไทยพีบีเอส

ข่าวเดี่ยว (เปิดโปง)	มีความลึก และความ กว้าง	มีหลักฐาน	ความ ซับซ้อน	ความแรง	ความ ต่อเนื่อง	เกิดการ เปลี่ยนแปลง ที่ดีขึ้น
-------------------------	-------------------------------	-----------	-----------------	---------	-------------------	-------------------------------------

1. ข่าวเดี่ยวเปิดโปง หมายถึง การเปิดประเด็นข่าวขึ้นมาใหม่เองจาก
เหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้น ที่มีผลกระทบต่อสังคมส่วนใหญ่ แต่ยังไม่มีสื่อนำเสนอ
บางเรื่องเป็นความลับ ต้องตามหาแหล่งที่มาดั้งเดิม ข่าวขยายผลหมายถึง ข่าว
ที่เล่นตามกระแสข่าวที่สังคมสนใจ ณ เวลานั้น แต่มีการนำเสนอขยายประเด็น
ในมิติลึกภายใต้กระแสนั้น ที่แตกต่างจากการนำเสนอของสื่ออื่นให้สังคมรับ
ทราบ ทั้งข่าวเดี่ยวเปิดโปงและข่าวขยายผล คำนึงถึงผู้บริโภคข่าวและสังคมได้
ประโยชน์จากข่าวนั้น

2. มีความลึก หมายถึง การนำเสนอมิติที่ลึกเกี่ยวกับประเด็นที่นำ
เสนอ โดยขยายเรื่อง how กับ why มากกว่าการนำเสนอว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน

⁷ องค์ประกอบดังกล่าวได้จากทบทวนวรรณกรรมการรายงานข่าวเชิงสืบสวน และการสัมภาษณ์เชิงลึกทีมข่าว
สืบสวน สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส จนออกมาเป็นโมเดลการทำข่าวสืบสวนของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

เมื่อไร โดยมีความลึกทั้งในเรื่องเนื้อหา หลักฐาน โดยอธิบายบริบทที่รายล้อม ข้อเท็จจริงของข่าว ความเป็นมาของข่าว เพื่อให้ผู้บริโภคข่าวได้เข้าใจที่มาของข่าว ขณะเดียวกัน ชี้ให้เห็นอนาคตของเส้นทางข่าวนั้น

3. มีความกว้าง หมายถึง การนำเสนอมิติกว้างว่า ประเด็นนั้นกระทบต่อเรื่องใดบ้างในมุมมองกว้าง กระทบต่อใครบ้างในมุมมองกว้าง และขยายผลออกไปอย่างไร ในมิติกว้างนี้ อาจใช้วิธีการสัมภาษณ์แหล่งข่าวที่ข้ามศาสตร์ออกไป ให้มองในมิติอีกศาสตร์หนึ่งต่อประเด็นข่าวนั้น หรือการขยายเนื้อหาการนำเสนอออกไปที่เชื่อมโยงออกไป เพื่อให้ผู้บริโภคข่าวเห็นผลกระทบของข่าวนั้นในมิติกว้าง ภาพใหญ่ และที่สำคัญคือ ใกล้ตัวกับผู้บริโภคข่าวและสังคม

4. มีหลักฐาน หมายถึง ข่าวที่นำเสนอมีหลักฐานที่สามารถตรวจสอบได้ว่าเป็นข่าวจริง ไม่ใช่ข่าวปลอม ข่าวลือ หรือข่าวลวง โดยทุกขั้นตอนที่ต้องอ้างได้ โดยหลักฐานนั้นเป็นได้ทั้ง หลักฐานเอกสาร หลักฐานเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ที่ปรากฏแหล่งที่มาชัดเจนและตรวจสอบได้ และหลักฐานบุคคล โดยมีแหล่งข่าวเปิดเผยชื่อนามสกุลและตำแหน่งที่สัมพันธ์กับข่าวออกมายืนยัน เพราะการนำเสนอข่าวที่ขาดหลักฐานในการตรวจสอบ ทำให้ข่าวขาดความน่าเชื่อถือ

5. มีความซับซ้อน หมายถึง มีการสืบค้นอย่างเป็นระบบ มีการตามรอยเอกสารไปถึงแหล่งต้นกำเนิดของเหตุการณ์นั้น และนำเสนอเครือข่าย ที่มาที่ไปของข่าวนั้น

6. มีความแรง หมายถึง เกิดกระแสในสังคมอย่างวงกว้าง ทั้งในเชิงเนื้อหา ภาษา และรูปแบบการนำเสนอ

7. มีความต่อเนื่อง หมายถึง การวางกลยุทธ์การนำเสนออย่างต่อเนื่อง หลายแพลตฟอร์มจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น และไปถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและนโยบาย

8. เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น หมายถึง การนำเสนอข่าวนั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้าง เชิงนโยบาย ตั้งแต่ระดับหน่วยงานและไปจนถึงระดับประเทศ

รายการ *เปิดปม*

จากการวิเคราะห์การนำเสนอรายการ *เปิดปม* ทั้งหมด 12 ตอน ตั้งแต่ตอนสุดท้าย คือ วันที่ 9 สิงหาคม 2564 ไปจนถึงวันที่ 26 เมษายน 2564 ภายใต้แนวความคิดว่าด้วยการรายงานข่าวเชิงสืบสวน ที่มีองค์ประกอบตามที่ 1 พบว่า มีการนำเสนอข่าวต่อเนื่องที่เกี่ยวกับโควิด-19 อยู่ทั้งหมด 4 ตอน คือ ตอน “วัคซีนโควิด-19” “เพลงชีวิตโควิด-19” “เดลต้าครองเมือง” และ “จักรวาลยาโควิด-19” โดยในช่วงเวลาดังกล่าวกำลังมีการระบาดของโรคโควิด-19 ระลอก 2 และรัฐบาลถูกวิจารณ์เกี่ยวกับการจัดการวัคซีนโควิด-19 ขณะที่มีการเปิดประเด็นข่าวเดี่ยวอยู่ทั้งหมด 4 ตอน คือ “แอปเงินด่วนช้อนเงื่อน” “ช่องโหว่แรงงานเถื่อน” “ล้วงรังค่านกเถื่อน” และ “มรดกมียาซาว่า” ในด้านที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นพบว่า มี 3 ตอน คือ “แอปเงินด่วนช้อนเงื่อน” “เจาะแอปทุนจีน” และ “ล้วงรังค่านกเถื่อน” แต่เมื่อวิเคราะห์เรื่องการเปลี่ยนแปลงระดับโครงสร้างหรือนโยบาย กลับพบว่า ไม่มีตอนไหนที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างหรือนโยบาย กล่าวคือ ข่าวที่นำเสนอไม่สร้างผลกระทบต่อนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของหน่วยงานนั้นหรือเชิงนโยบายของหน่วยงานนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตามที่เสนอเป็นข่าว

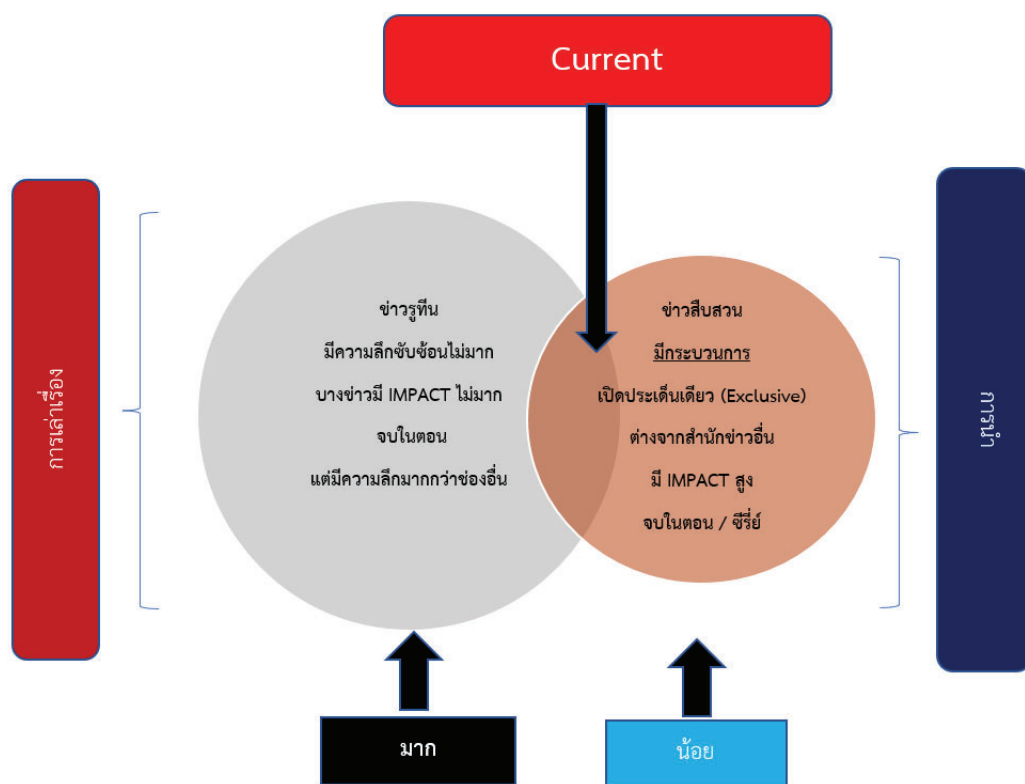
รายการ *THE EXIT*

จากการวิเคราะห์เนื้อหารายการ *THE EXIT* ออกอากาศทุกวัน จำนวน 50 ตอน ออกอากาศใน พ.ศ. 2564 ภายใต้แนวความคิดว่าด้วยการรายงานข่าวเชิงสืบสวน ที่มีองค์ประกอบตามตารางข้างต้น พบว่า ใน 50 ตอนมีการนำเสนอที่มีลักษณะเป็นข่าวเดี่ยว (เปิดโปง) อยู่ 26 ตอน ที่เป็นประเด็น ได้แก่ (1) “ขายปิ่นเถื่อน” โดยนำเสนอต่อเนื่องอยู่ 2 ตอน (2) “ประเด็นแผลเรือร้างทางคืนผืนป่า” โดยนำเสนอต่อเนื่อง 3 ตอน (3) “ลอบทิ้งกากอุตสาหกรรม” โดยนำเสนอต่อเนื่อง 3 ตอน (4) “หลบหนีเข้าเมือง” โดยนำเสนอต่อเนื่อง 7 ตอน (5) “สัตว์ป่า” โดยนำเสนอต่อเนื่อง 4 ตอน (6) “เปิดป่าล่าผีเสื้อ” โดยนำเสนอต่อเนื่อง 5 ตอน นอกจากนั้น ใน 24 ตอนเป็นประเด็นที่เล่นตามข่าวกระแส

ประจำวัน โดยเฉพาะข่าวเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีบริหารส่วนตำบล และไม่พบข่าวที่มีลักษณะที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างหรือนโยบาย ในขณะเดียวกัน ยังพบว่า ข่าวส่วนใหญ่ 45 ตอนใน 50 ตอนมีความลึกและความกว้างโดยขยายประเด็นจากข่าวกระแสประจำวัน

สรุปการวิเคราะห์เนื้อหารายการ *เปิดปม* และ *THE EXIT*

ภาพที่ 1 การวิเคราะห์เนื้อหารายการ *เปิดปม* และ *THE EXIT*

การวิเคราะห์เนื้อหารายการ *เปิดปม* และ *THE EXIT* พบว่า ข่าวที่ทีมข่าวสืบสวนนำเสนอผ่านรายการ *เปิดปม* และ *THE EXIT* เป็นประเด็นข่าวตามกระแสข่าวในปัจจุบัน ณ เวลานั้น (current) ยังขาดองค์ประกอบที่สำคัญของข่าวสืบสวน คือ ขาดการเปิดประเด็นเองในรูปแบบข่าวเจาะหรือข่าว exclusive ขาดการทำข่าวเป็นกระบวนการที่นำมาซึ่งข่าวเชิงลึก และที่สำคัญคือ ขาดการติดตามการนำเสนออย่างต่อเนื่อง แหล่งข่าวที่เป็นผู้ให้ข้อมูลกับทีมข่าวสืบสวน

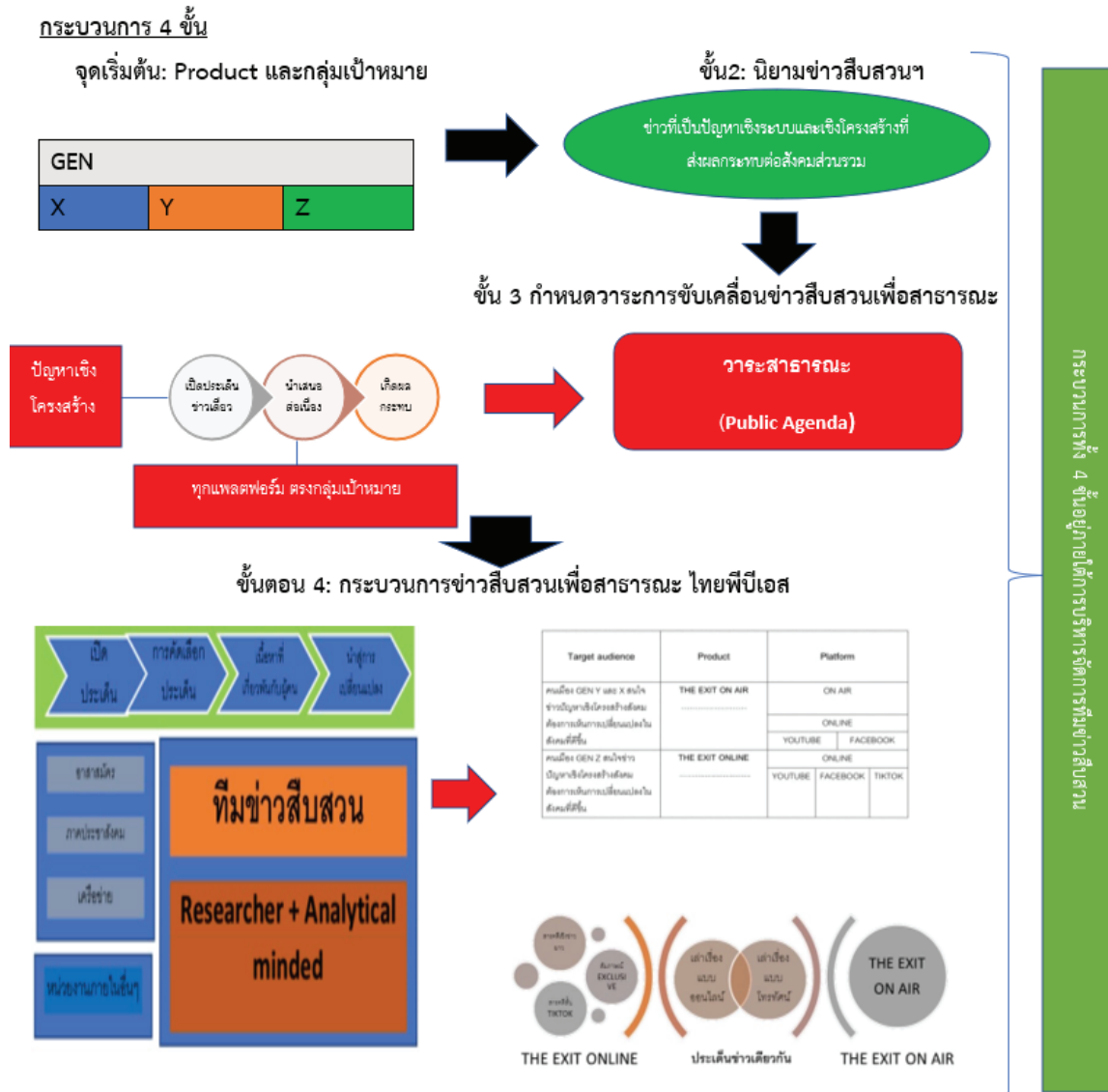
ไทยพีบีเอสต่างให้คำตอบเหมือนกันว่า “มีการเปิดประเด็นมาดีแต่เหมือนจุดประทัดโป้งเดียวก็ดับ ไม่มีการตามต่อ” แต่เมื่อถามว่า ข่าวนี้อาจมีผลกระทบบ้างหรือไม่ พบว่า บางข่าวสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง แต่ยังไม่ใช้การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ส่วนใหญ่ข่าวที่นำเสนอไม่สร้างการเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม แม้ข่าวนี้อาจมีผลกระทบบ้างแต่ก็มีความลึกมากกว่าข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่องอื่น จากคุณลักษณะของข่าวที่ทีมข่าวสืบสวนของไทยพีบีเอสนำเสนอถือเป็นการต่อยอดจากข่าวในกระแสปัจจุบัน (current) โดยผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ข่าวรู้พื้น คือ ข่าวที่นำเสนอทั่วไปเหมือนกับการนำเสนอข่าวที่เกิดขึ้นของทุกสถานีโทรทัศน์ที่นำเสนอ มีแหล่งข่าวพูด เนื้อหาข่าวมีความซับซ้อนไม่มาก บางข่าวมีผลกระทบแต่ไม่มาก และที่สำคัญคือ จบในตอน

2. ข่าวนี้อาจมีผลกระทบ คือ มีกระบวนการ เปิดประเด็นเดียว (exclusive) จากกระแสข่าวในปัจจุบัน ต่างจากสำนักข่าวอื่น มีผลกระทบสูงต่อสังคม ส่วนใหญ่จบในตอน มีที่ให้เป็นซีรีส์ แต่ยังไม่มีการตามต่อเนื่อง

โมเดลการทำงานทีมข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ภาพที่ 2 โมเดลการทำงานทีมข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

จุดเริ่มต้น ผลิตภัณฑ์และกลุ่มเป้าหมาย: สิ่งของทีมข่าวสืบสวนต้องตระหนักอย่างมากในการทำข่าวคือ ใครคือกลุ่มเป้าหมาย ใครดูข่าวสืบสวนไทยพีบีเอส และเขานำไปใช้ประโยชน์อย่างไร ข้อสังเกตหนึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้บริโภคว่า ประเด็นข่าวที่ทำยังไม่มีข้อมูลเชิงลึกเพียงพอที่จะนำไปใช้ประโยชน์ ขณะที่นำเสนอข่าวตามกระแส แต่ไม่ดราม่าเหมือนข่าวสถานีโทรทัศน์อื่นท้ายสุดทำให้ไม่มีกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน ข้อเสนอแนะหนึ่งที่น่าสนใจกับการ

ขยายกลุ่มเป้าหมายในวัยอายุ 18-30 ปี ที่สนใจข้อมูลข่าวสารเชิงลึก เพื่อใช้ในการตัดสินใจ กับการมีส่วนร่วมทางสังคมเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง ซึ่งตรงกับเป้าประสงค์กับกรรมการนโยบายของ ส.ส.ท. และทีมบริหาร ส.ส.ท. ที่ต้องการขยายฐานผู้ชมและผู้ฟังไปยังอายุน้อยลงจากปัจจุบัน ซึ่งฐานผู้ชมและผู้ฟังอยู่ที่อายุ 39-59 ปี การขยายกลุ่มเป้าหมายในข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ที่ทีมสืบสวนจะต้องนำไปพัฒนาต่อการสร้างเนื้อหาไปวางบนสื่อออนไลน์ ซึ่งตรงกับพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย และการเล่าเรื่อง (storytelling) ที่น่าสนใจมากขึ้นจากปัจจุบัน

ขั้นตอน 2 นิยามและขอบเขตข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะ: การวิเคราะห์และการเปิดเผยข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องทั้งหมดต่อสาธารณะ ไม่ได้เฉพาะข่าวการทุจริตคอร์รัปชันในการเมืองเท่านั้น ทุกเหตุการณ์ที่มีความซับซ้อนและมีผลประโยชน์ต่อสังคมวงกว้าง เป็นปัญหาเชิงระบบและเชิงโครงสร้างที่ส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม มีคุณสมบัติที่จะทำเป็นข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะ

ขั้นตอน 3 กำหนดวาระการขับเคลื่อนข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะ: การกำหนดวาระข่าวสารการรับรู้ด้วยการเปิดประเด็นข่าวเดียวที่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง โดยนำเสนอข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างที่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์แก่สาธารณะ จนกลายเป็นวาระสาธารณะ และปลายทางคือวาระนโยบายที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นกระบวนการในการทำข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะ ขณะเดียวกัน ต้องวางกลยุทธ์การสื่อสารในการเผยแพร่ข่าวไปด้วย เพื่อก่อให้เกิดผลกระทบสูงต่อสังคม (impact)

ขั้นตอน 4 กระบวนการข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส: กระบวนการข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสจะดำเนินการโดยเริ่มต้นจากการพิจารณาว่า เป็นไปตามนิยามและขอบเขตข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสที่วางไว้หรือไม่ ควบคู่กับวาระการขับเคลื่อนข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสที่วางไว้เป็นแผนการปฏิบัติการ (action plan) เช่น ประเด็น “ความเหลื่อมล้ำ” (ต้องนิยาม

ความหมายของขอบเขตการเหลื่อมล้ำให้ชัด เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ) เป็นต้น โดยคุณสมบัติพื้นฐานที่ทีมข่าวสืบสวนต้องมี 2 ทักษะพื้นฐานคือ (1) นักวิจัยต้องค้นคว้าหาข้อมูล ทั้งทางเอกสาร เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ เป็นการใช้อ้างอิงในการทำข่าว ในรูปแบบวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล (data journalism) (2) มีทักษะการวิเคราะห์ (analytical-minded) ต้องวิเคราะห์ข้อมูลได้ และใช้ข้อมูลเป็น

โดยกระบวนการทั้ง 4 ขั้น อยู่ภายใต้การบริหารจัดการทีมข่าวสืบสวนที่ทำเป็นกระบวนการ ครอบคลุมในการผลิตเนื้อหาร่วมกับพันธมิตรทั้งในและนอกสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

กระบวนการ: การทำข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสเป็น “กระบวนการเชิงรุกที่เป็นต้นแบบ” เป็นการทำข่าวแบบบูรณาการทั้งภายในและภายนอกสำนักข่าว รวมไปถึงเครือข่ายภายนอก มีกระบวนการทำงานที่ครบวงจร การทำงานจะมองข้ามเฉพาะบุคคลไปยังระบบและกระบวนการ

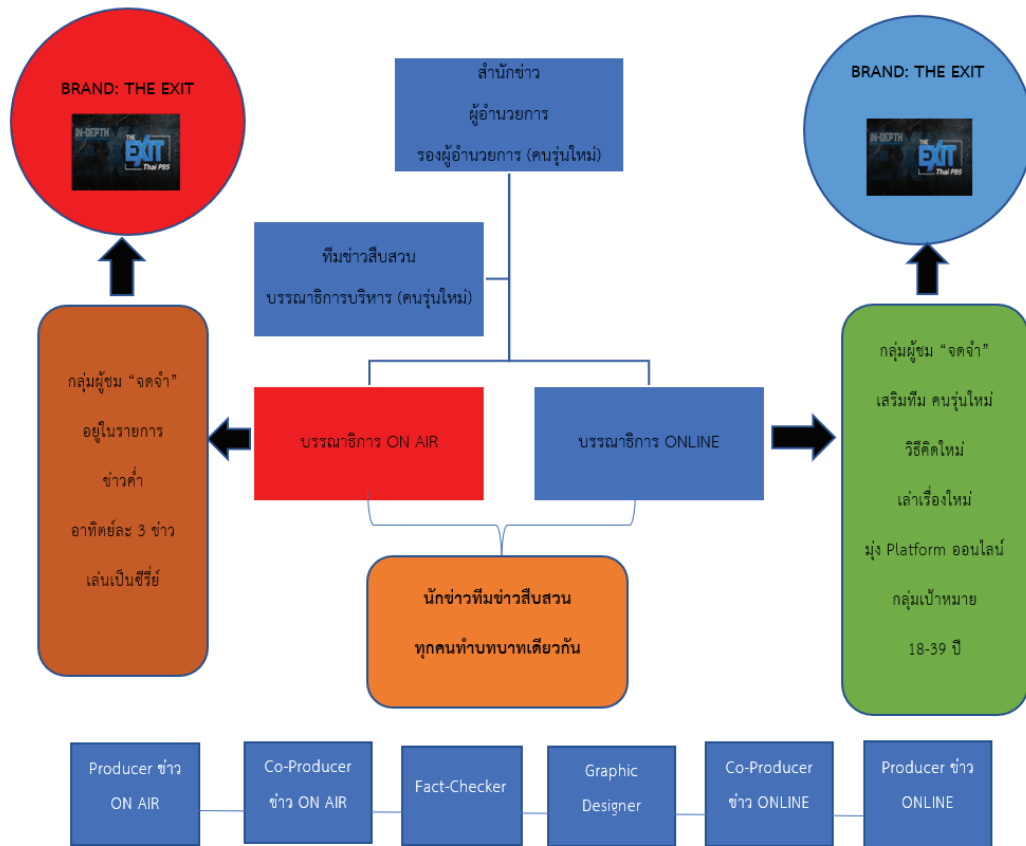
ครบวงจร: กำหนดภารกิจทีมข่าวสืบสวนทุกอย่าง ตั้งแต่การรายงานไปจนถึงการสนับสนุนและดำเนินกิจกรรมทั้งหมดภายใต้ “ทีมข่าวสืบสวน” โดยการประเมินผลงานวัดจากคุณภาพงาน ไม่ใช่จำนวนงาน

การผลิตเนื้อหา: มุ่งเน้นที่การรายงานและการเล่าเรื่อง ร่วมกับพันธมิตรเครือข่ายในการเผยแพร่ข่าว การรวบรวมข้อมูล และการระดมในพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญ จากทีมข่าวในทีมข่าวสืบสวนรวมถึงสำนักข่าว สำนักข่าวออนไลน์ สำนักข่าวการ และภาคีเครือข่าย ทั้งในส่วนอาสาสมัครและภาคประชาสังคม

โมเดลข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

โครงสร้างทีมข่าวสืบสวน สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ภาพที่ 3 โครงสร้างทีมข่าวสืบสวน สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ทำไมต้องเป็น *THE EXIT*

จากการเก็บข้อมูลพบว่า ผู้ชมประจำโดยเฉพาะแหล่งข่าวจดจำกับแบรนด์ *THE EXIT* โดยเฉพาะแหล่งข่าวที่เป็นผู้ให้ข้อมูลกับทีมข่าวสืบสวนต่างมีการจดจำ เชื่อมโยง ไว้วางใจ กับแบรนด์ *THE EXIT* ที่ไปกับสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ทำไมต้องมี *THE EXIT ONLINE*

1. กลุ่มเป้าหมายเดิมที่ชมผ่านโทรทัศน์ มีพฤติกรรมที่ดูตามความต้องการและความสะดวก (on demand) ทางสื่อออนไลน์ เช่น เพจเฟซบุ๊ก *THE EXIT* หรือ YouTube

2. ขยายกลุ่มเป้าหมายใหม่ คือ คนเมือง Gen Z สนใจข่าวปัญหาเชิงโครงสร้างสังคม ต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงในสังคมที่ดีขึ้น ตามนโยบายของกรรมการนโยบาย ส.ส.ท. ที่ต้องการขยายฐานผู้ชมมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ ซึ่งพฤติกรรมชมของกลุ่ม Gen Z จะผ่านสื่อออนไลน์ ใน 3 platforms คือ YouTube, Facebook และ TikTok

ตารางที่ 2 คุณลักษณะ EXIT ON AIR

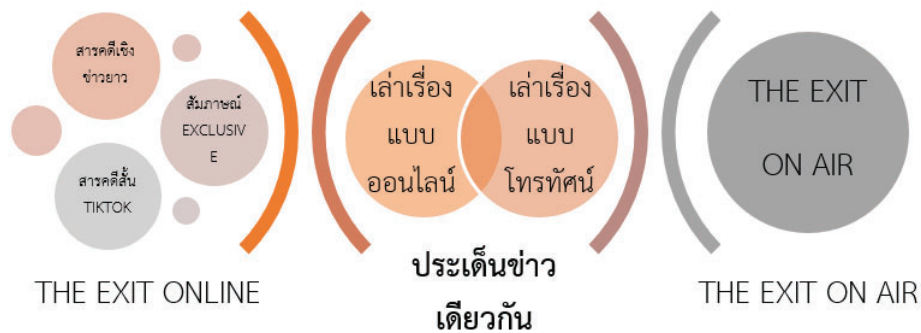
ประเด็น	รูปแบบ	KPI เดี่ยว	KPI ทีม
ปัญหาเชิงระบบและเชิงโครงสร้างที่ส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม	1. ข่าวสืบสวนซีรีส์ 3 ตอน ใน 1 สัปดาห์ เหตุผลที่ต้องเป็นซีรีส์ เพื่อให้การทำข่าวเป็น กระบวนการ มีความลึก มีความต่อเนื่อง จนก่อให้เกิดผลกระทบ และในระยะยาว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 2. ข่าวสืบสวนข่าวสืบสวนเปิดประเด็นเอง ทำเป็นทีมทั้งจากภายในและภายนอก การทำข่าววางแผนเป็นกระบวนการ มีความลึก มีความต่อเนื่อง จนก่อให้เกิดผลกระทบ และในระยะยาว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง	ข่าวสืบสวนซีรีส์ 3 ตอน ใน 1 สัปดาห์	ข่าวสืบสวนเปิดประเด็นเอง ปีละอย่างน้อย 3 ข่าว

ตารางที่ 3 คุณลักษณะ EXIT ONLINE

ประเด็น	รูปแบบ	Platforms	KPI เดี่ยว
ปัญหาเชิงระบบและเชิงโครงสร้างที่ส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม เน้นประเด็นใกล้ตัวกลุ่ม Gen Z	สารคดีเชิงข่าวยาว สัมภาษณ์เอ็กซ์คลูซีฟ เน้นการเล่าเรื่องที่น่าสนใจและเข้าใจง่าย	ยูทูบ เฟซเพชบุ๊ก และ TikTok	1. สัมภาษณ์เอ็กซ์คลูซีฟ คนละ 1 คนต่อเดือน 2. สารคดีเชิงข่าวยาวคนละ 1 เรื่อง ต่อเดือน 3. สารคดีสั้น TikTok คนละ 2 เรื่องต่อเดือน

การนำเสนอแบบข้ามสื่อ (Transmedia and Storytelling)

ภาพที่ 4 การนำเสนอแบบข้ามสื่อ

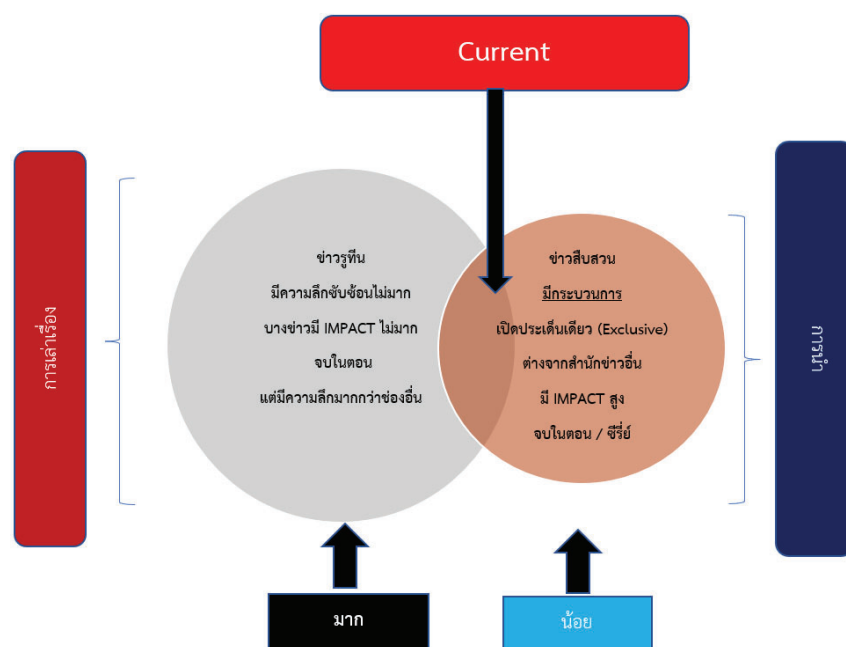

การนำเสนอแบบข้ามสื่อ (transmedia and storytelling) โดยนำเสนอประเด็นข่าวเดียวกันบนสื่อออนไลน์ภายใต้แบรนด์ THE EXIT ONLINE รูปแบบสารคดีเชิงข่าวยาว สารคดีสั้น TikTok และสัมภาษณ์ Exclusive และนำเสนอบนสื่อโทรทัศน์ภายใต้แบรนด์ THE EXIT ONLINE

การติดตามผล หลังการทดลองใช้โมเดล 3 เดือน

ก่อนใช้โมเดล

ภาพที่ 5 การวิเคราะห์เนื้อหารายการ เป็ดปม และ THE EXIT

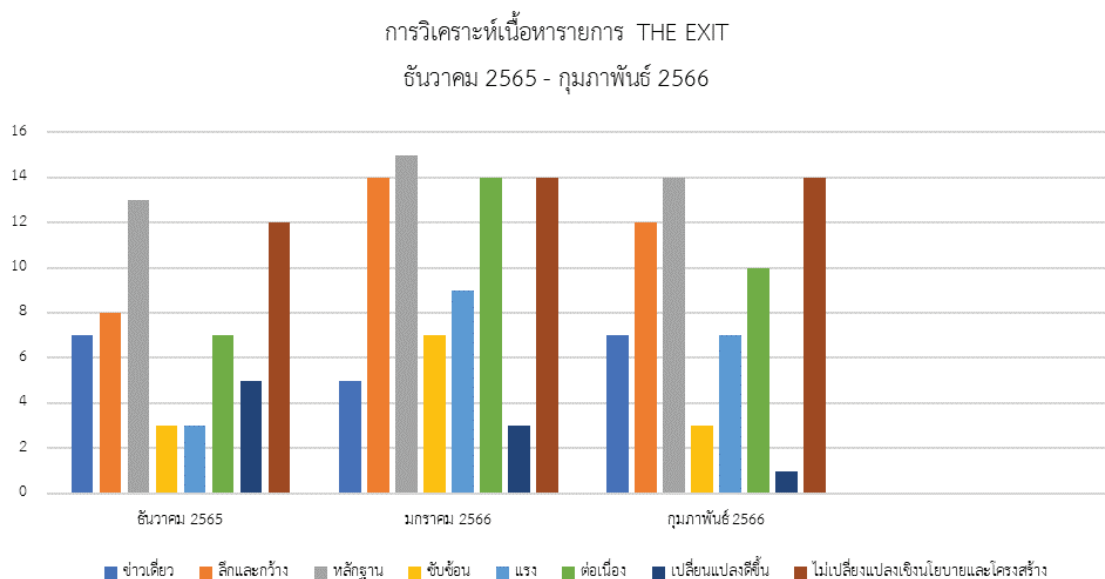

การวิเคราะห์เนื้อหารายการ *เปิดปม* และ *THE EXIT* พบว่า ชาวที่ทีมข่าวสืบสวนนำเสนอผ่านรายการ *เปิดปม* และ *THE EXIT* เป็นประเด็นข่าวตามกระแสข่าวในปัจจุบัน ณ เวลานั้น (current) ยังขาดองค์ประกอบที่สำคัญของข่าวสืบสวนคือ ขาดการเปิดประเด็นเองในรูปแบบข่าวเจาะหรือข่าว exclusive ขาดการทำข่าวเป็นกระบวนการที่นำมาซึ่งข่าวเชิงลึก และที่สำคัญคือ ขาดการติดตามการนำเสนออย่างต่อเนื่อง แหล่งข่าวที่เป็นผู้ให้ข้อมูลกับทีมข่าวสืบสวน สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสต่างให้คำตอบเหมือนกันว่า “มีการเปิดประเด็นมาดี แต่เหมือนจุดประทัดโป้งเดียวก็ดับ ไม่มีการตามต่อ” แต่เมื่อถามว่า ข่าวสืบสวนของทีมข่าวสืบสวน สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส มีผลกระทบสูง สร้างการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ พบว่า บางข่าวสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง แต่ยังไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ส่วนใหญ่ข่าวที่นำเสนอไม่สร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างใดก็ตาม มองว่า แม้ข่าวสืบสวนของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสจะนำข่าวรูทินมาขยายต่อ แต่มีความลึกมากกว่าข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่องอื่น

หลังใช้โมเดล

ระหว่างเดือนธันวาคม 2565 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2566

ภาพที่ 6 การวิเคราะห์เนื้อหารายการ *THE EXIT* ธันวาคม 2565-กุมภาพันธ์ 2566

การติดตามผลหลังการทดลองใช้โมเดลข่าวสืบสวนเพื่อสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ผ่านรายการ *THE EXIT* สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส พบว่า มีการนำเสนอจำนวน 43 ตอน ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2565 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2566 ที่มีลักษณะเป็นการข้ามสื่อ คือ มีการนำเสนอในรายการข่าวค่ำไทยพีบีเอส ในรูปแบบรายงาน และนำเสนอในในเฟซบุ๊กแฟนเพจ *THE EXIT* ในรูปแบบสื่อออนไลน์

หากวิเคราะห์ในเชิงปริมาณจะพบว่า ทีมข่าวสืบสวนมีการรายงานข่าว ในรูปแบบรายงานข่าวที่ชื่อว่า *THE EXIT* ที่อยู่ในรายการข่าวค่ำมากขึ้น และในรูปแบบออนไลน์บนเฟซบุ๊ก *THE EXIT* อย่างมีนัยสำคัญ เห็นได้จากในเดือน ธันวาคม 2565 ได้มีการออกอากาศทั้งหมด 13 ตอน เดือนมกราคม 2566 ได้มีการออกอากาศทั้งหมด 16 ตอน และเดือนกุมภาพันธ์ 2566 ได้มีการออกอากาศทั้งหมด 14 ตอน (เดือนกุมภาพันธ์ 2566 มี 28 วัน) ซึ่งให้เห็นการนำเสนอข่าวของทีมข่าวสืบสวนมีแนวโน้มที่สูงขึ้น

เมื่อวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ภายใต้แนวความคิดว่าด้วยการรายงานข่าวเชิงสืบสวน พบว่า ข่าวเดี่ยว (เปิดโปง) 19 ข่าว มีความลึกและความกว้าง 34 ข่าว มีหลักฐาน 42 ข่าว ความซับซ้อน 13 ข่าว ความแรง 19 ข่าว ความต่อเนื่อง 31 ข่าว เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น 9 ข่าว ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างหรือนโยบาย 40 ข่าว แยกเป็นดังนี้

เดือนธันวาคม 2565 ข่าวเดี่ยว (เปิดโปง) 7 ข่าว มีความลึกและความกว้าง 8 ข่าว มีหลักฐาน 13 ข่าว ความซับซ้อน 3 ข่าว ความแรง 3 ข่าว ความต่อเนื่อง 7 ข่าว เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น 5 ข่าว และไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างหรือนโยบาย 12 ข่าว

เดือนมกราคม 2566 ข่าวเดี่ยว (เปิดโปง) 5 ข่าว มีความลึกและความกว้าง 14 ข่าว มีหลักฐาน 15 ข่าว ความซับซ้อน 7 ข่าว ความแรง 9 ข่าว ความต่อเนื่อง 14 ข่าว เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น 3 ข่าว และไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างหรือนโยบาย 14 ข่าว

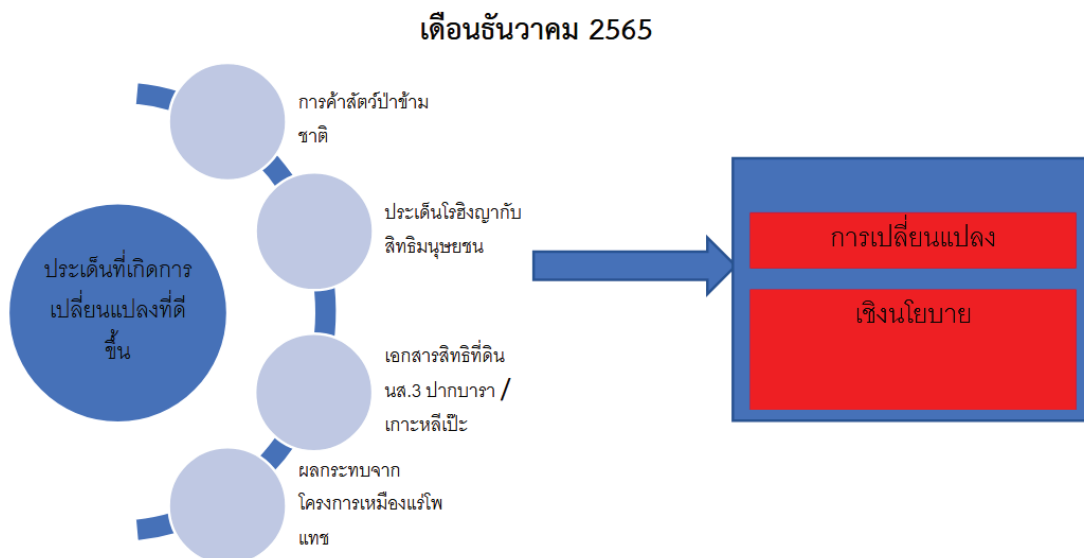
เดือนกุมภาพันธ์ 2566 ข้าวเดียว (เปิดโปง) 7 ข้าว มีความลึกและความกว้าง 12 ข้าว มีหลักฐาน 14 ข้าว ความซับซ้อน 3 ข้าว ความแรง 7 ข้าว ความต่อเนื่อง 10 ข้าว เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น 1 ข้าว และไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างหรือนโยบาย 14 ข้าว

ข้อค้นพบที่น่าสนใจ 4 เรื่อง ดังนี้ (1) การเปิดประเด็นข้าวเดียว (เปิดโปง) ที่เพิ่มมากขึ้น จากเดือนธันวาคม 2565 มี 7 ข้าว เดือนมกราคม 5 ข้าว และเดือนกุมภาพันธ์ 7 ข้าว (2) การนำเสนอที่มีความต่อเนื่องเพิ่มมากขึ้น จากเดือนธันวาคม 2565 มีความต่อเนื่อง 7 ข้าว เดือนมกราคม 14 ข้าว และเดือนกุมภาพันธ์ 10 ข้าว (3) การนำเสนอที่ให้ความสำคัญกับหลักฐานใน 43 ข้าวที่รายงาน มี 42 ข้าวที่มีหลักฐาน และ (4) การนำเสนอที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น จนไปถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายและเชิงโครงสร้าง

กระบวนการนำเสนอข้าวสืบสวนเปิดประเด็น

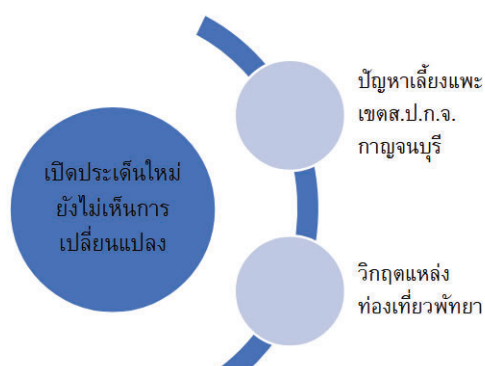
เดือนธันวาคม 2565

ภาพที่ 7 กระบวนการนำเสนอข้าวสืบสวนเปิดประเด็นเดือนธันวาคม 2565

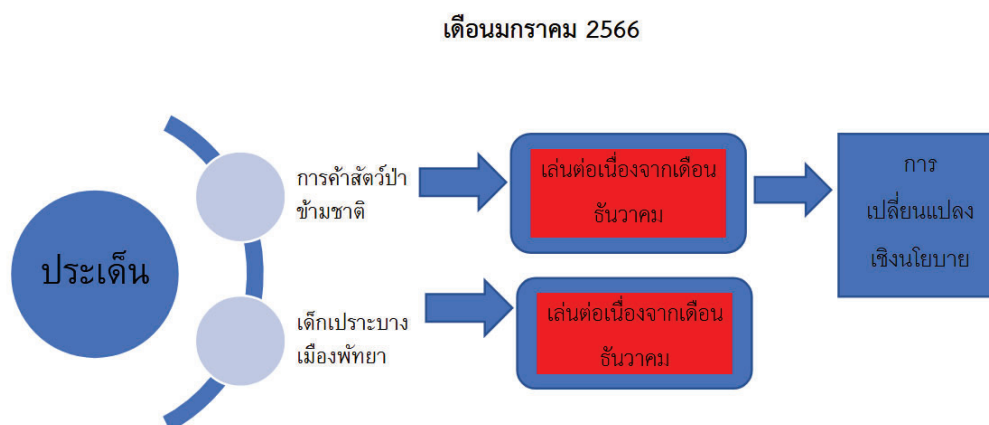
จากภาพที่ 7 กระบวนการนำเสนอข่าวมี 5 ประเด็นที่เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น คือ ประเด็น “การค้าสัตว์ป่าข้ามชาติ” ประเด็น “โรฮิงญา กับสิทธิมนุษยชน” ประเด็น “เอกสารสิทธิที่ดิน นส.3 ปากบารา” ประเด็น “เอกสารสิทธิที่ดินเกาะหลีเป๊ะ” และประเด็น “ผลกระทบจากโครงการเหมืองแร่ โปแตช ตำบลหนองไทร อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา” โดยเฉพาะ ประเด็น “การค้าสัตว์ป่าข้ามชาติ” นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย และมีการเปิดประเด็นใหม่ 2 ประเด็น ที่ยังไม่เห็นการเปลี่ยนแปลง คือ “ปัญหาเลี้ยงแพะ เขตส.ป.ก.จ.กาญจนบุรี” และ “วิกฤตแหล่งท่องเที่ยวพัทยา” ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 กระบวนการนำเสนอข่าวและเปิดประเด็นใหม่ แต่ยังไม่เห็นการเปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 9 กระบวนการนำเสนอข่าวสืบสวนเปิดประเด็นเดือนมกราคม 2566

เดือนมกราคม 2566

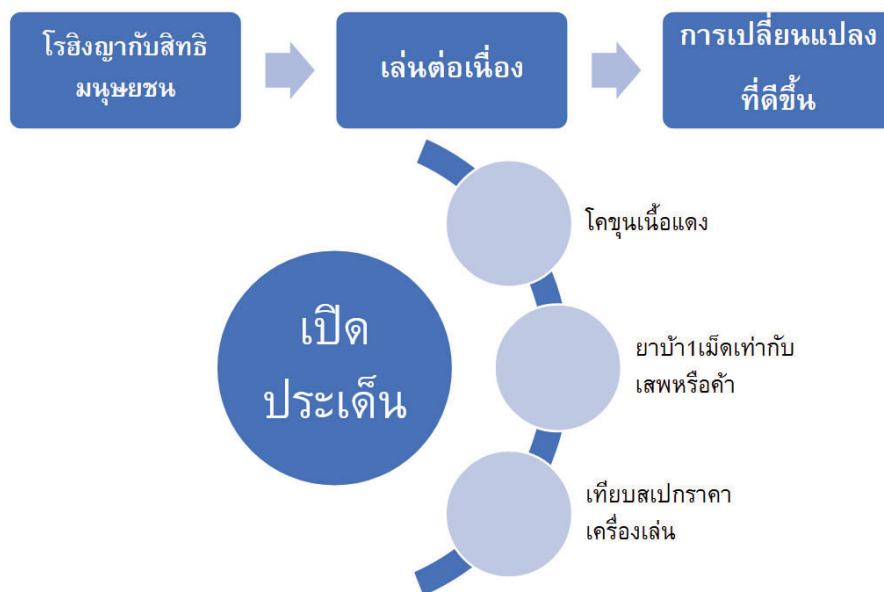

จากภาพที่ 9 การนำเสนอประเด็นเดี่ยวหรือ exclusive มีการนำเสนออยู่ทั้งหมด 2 ประเด็น คือ ประเด็น “การค้าสัตว์ป่าข้ามชาติ” มีการนำเสนอต่อเนื่อง 2 ตอน ในเดือนมกราคม 2566 ที่สร้างผลกระทบก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายและเชิงโครงสร้าง และประเด็น “เด็กเปราะบางเมืองพัทยา” ที่มีการนำเสนอต่อเนื่องจากเดือนธันวาคม 2565

เดือนกุมภาพันธ์ 2566

การนำเสนอประเด็นเดี่ยวหรือ exclusive มีการนำเสนออยู่ทั้งหมด 4 ประเด็น 9 ตอน โดยแยกเป็นประเด็นการนำเสนอที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น และเปิดประเด็นใหม่ที่ยังไม่เห็นการเปลี่ยนแปลง ดังภาพที่ 10

ภาพที่ 10 กระบวนการนำเสนอข่าวสืบสวนเปิดประเด็นเดือนกุมภาพันธ์ 2566

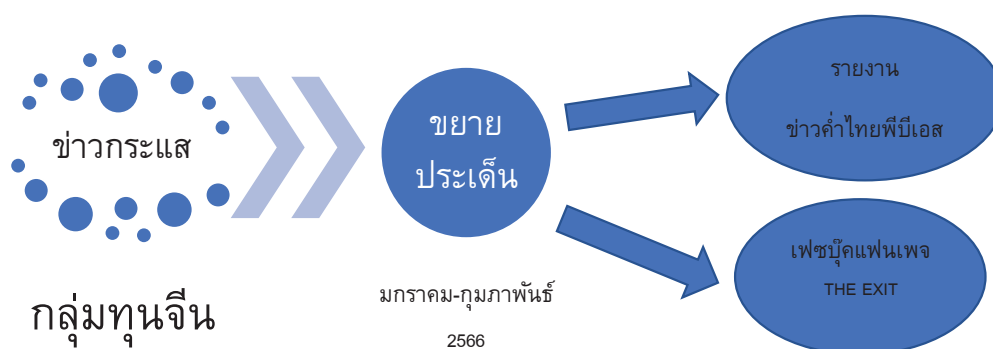

ประเด็นที่เปิดใหม่ในเดือนกุมภาพันธ์ 2566 น่าสนใจมากทั้ง 3 ประเด็น โดยเฉพาะประเด็น “โคขุนเนื้อแดง” และประเด็น “ยาบ้า 1 เม็ดเท่ากับเสฟหรือค้ำ” ที่มีการนำเสนอต่อเนื่องในเดือนกุมภาพันธ์และในรูปแบบข้ามสื่อ ระหว่างสื่อโทรทัศน์ในรายการข่าวค่ำไทยพีบีเอสกับในเฟซบุ๊กแฟนเพจ THE EXIT ในรูปแบบสื่อออนไลน์

ตลอด 3 เดือน จะเห็นว่า ทีมข่าวสืบสวนนำเสนอประเด็น “การค้าสัตว์ป่าข้ามชาติ” และ ประเด็น “โรฮิงญากับสิทธิมนุษยชน” อย่างต่อเนื่อง ขณะที่บางประเด็นสามารถนำเสนอต่อเนื่องได้กลับหายไป เช่น ประเด็น “เอกสารสิทธิที่ดิน นส.3 ปากบารา / เกะหลี่เป๊ะ” และประเด็น “ผลกระทบจากโครงการเหมืองแร่โพแทช”

กระบวนการนำเสนอข่าวสืบสวนขยายผลจากกระแสข่าวหรือวาระข่าวสาร

ภาพที่ 11 กระบวนการนำเสนอข่าวสืบสวนขยายผลจากกระแสข่าวหรือวาระข่าวสาร มกราคม-กุมภาพันธ์ 2566

จากภาพที่ 11 ในเดือนมกราคมกับเดือนกุมภาพันธ์ 2566 พบการนำเสนอข่าวสืบสวนขยายผลจากกระแสข่าวหรือวาระข่าวสารอย่างน่าสนใจ 2 ประเด็น ดังนี้คือ (1) ประเด็น “อาชญากรรมออนไลน์” ที่ขยายผลจากกระแสข่าวเวลานี้ โดยนำเสนอทั้งหมด 4 ตอนต่อเนื่องในเดือนมกราคม ทั้งในรูปแบบรายงานในรายการข่าวคำทางไทยพีบีเอสและในเฟซบุ๊กแฟนเพจ *THE EXIT* ในรูปแบบสื่อออนไลน์ และเดือนกุมภาพันธ์มีการนำเสนอ 2 ตอน ในเฟซบุ๊กแฟนเพจ *THE EXIT* ในรูปแบบสื่อออนไลน์ (2) ประเด็น “กลุ่มทุนจีน” *THE EXIT* มีการนำเสนออย่างต่อเนื่อง 4 วันติดกัน ทั้งในรูปแบบรายงานในรายการข่าวคำทางไทยพีบีเอสและในเฟซบุ๊กแฟนเพจ *THE EXIT* ในรูปแบบสื่อออนไลน์ และ

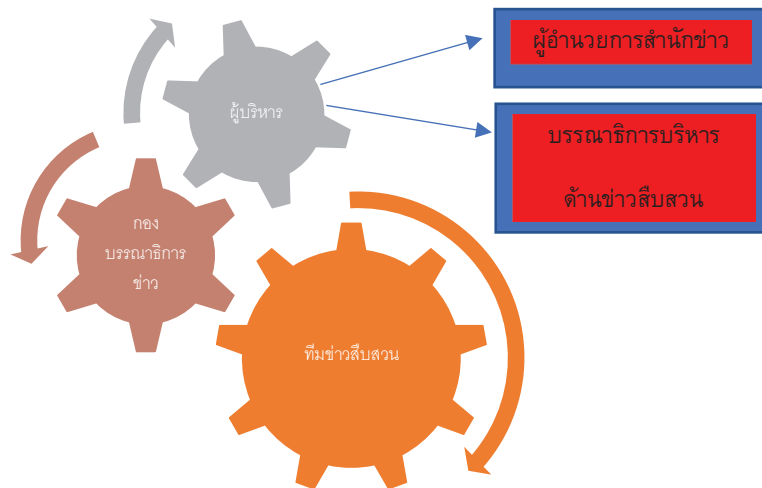
เดือนกุมภาพันธ์มีการนำเสนอ 2 ตอน ในรูปแบบรายงานในรายการข่าวค่ำทางไทยพีบีเอส

จากการวิเคราะห์เนื้อหารายการ *THE EXIT* ออกอากาศทุกวันจำนวน 43 ตอน ออกอากาศตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2565 ถึง 27 กุมภาพันธ์ 2566 ภายใต้แนวความคิดว่าด้วยการรายงานข่าวเชิงสืบสวน ที่มีองค์ประกอบตามตารางข้างต้น พบว่า การนำเสนอใช้เสียงบรรยายที่ชัดเจน แต่เป็นเสียงบรรยายลักษณะเดียวกันทุกข่าว แสดงถึงความจริงจัง เข้มข้น แต่ในมุมผู้ฟังค่อนข้างเครียด เพราะบางข่าวไม่ใช่ข่าวหนัก อาจใช้เสียงบรรยายที่ต่างไปเพื่อลดอารมณ์ของผู้ฟัง หรือใช้เสียงแหล่งข่าวแทนการบรรยายมากขึ้น อาจเพิ่มผู้ชมในกลุ่มที่หลากหลายและกว้างขึ้น เช่น เยาวชนหรือกระทั่งเด็กสามารถเพลิดเพลินกับการดูข่าวได้ เพราะโซเชียลมีเดียเข้าถึงกลุ่มคนทุกช่วงวัย ด้านเนื้อหาสรุปได้กระชับ เต็มไปด้วยข้อมูล แต่การนำเสนอข่าวในปัจจุบันอาจยังไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก ขณะที่โลกเปลี่ยนไปมาก แม้จะมีข้อมูลที่ดี แต่รูปแบบการนำเสนอยังไม่น่าสนใจหากเทียบกับความเป็นไปในโซเชียลมีเดียยุคปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่เลือกนำเสนอส่วนใหญ่ก้าวหน้าทันสมัยเป็นอย่างดี แลคมคมแปลกใหม่ ไม่ย่ออยู่กับที่ เป็นตัวอย่างให้กับการทำข่าวในปัจจุบัน ซึ่งให้ผู้ชมก้าวหน้าทันปัญหา รู้เหลี่ยมแฉมุม โดยเฉพาะการพยายามทุจริตทั้งคนในประเทศและคนนอกประเทศ หากใช้คำว่า “หมาเฝ้าบ้าน” รายการนี้ยังคงยืนหยัดได้เต็มความหมาย

โดยสรุป ประเด็นเนื้อหาไม่ประโยชน์ กระตุกเตือนสังคม แต่การนำเสนอยังไม่น่าสนใจ หากเทียบกับความเป็นไปในปัจจุบัน โดยเฉพาะการนำเสนอในโซเชียลมีเดีย ควรมีเนื้อหารองรับคนวัยอื่นมากขึ้น เช่น เด็กและเยาวชน

ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ภาพที่ 12 ส่วนงานของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

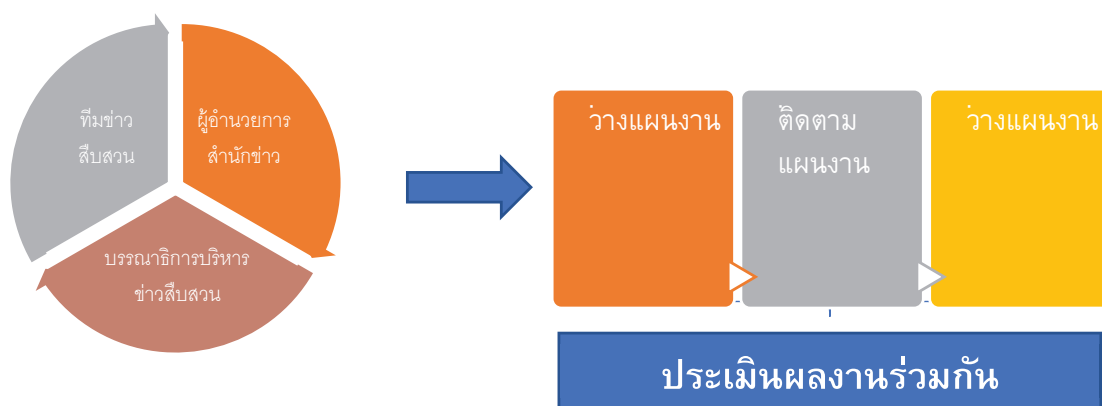

ส่วนนี้ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ ส่วนแรกผู้บริหาร ส่วนสองสำนักข่าว และส่วนสามทีมข่าวสืบสวน

ผู้บริหาร:

ข้อเสนอต่อผู้อำนวยการสำนักข่าว

ภาพที่ 13 ข้อเสนอต่อผู้อำนวยการสำนักข่าว

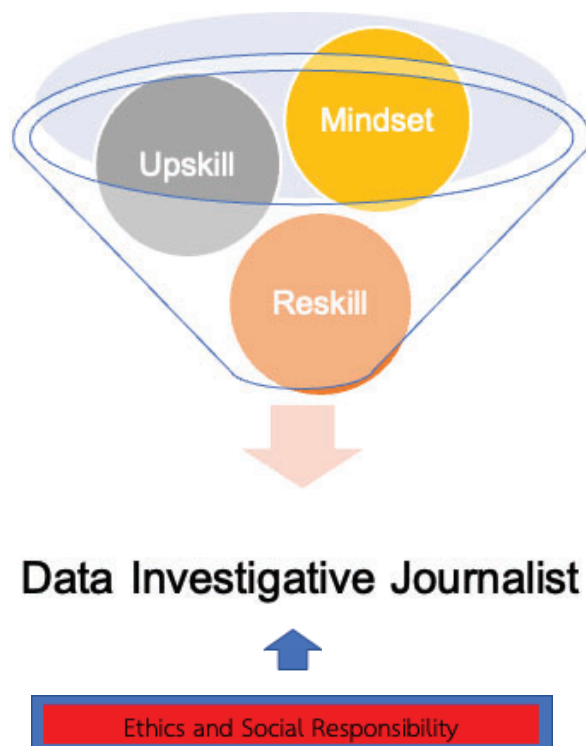

กลไกการทำงานร่วมกัน ในความรับผิดชอบของผู้อำนวยการสำนักข่าวในการสร้างกลไกการทำงานร่วมกัน โดยเปิดพื้นที่พูดคุยระหว่างฝ่ายบริหารที่ประกอบด้วยผู้อำนวยการสำนักข่าว บรรณาธิการบริหารข่าวสืบสวน กับทีมข่าวสืบสวน เพื่อรับฟังปัญหาจากการทำงาน ข้อเสนอแนะจากฝ่ายปฏิบัติการที่เป็นการสื่อสารแนวระนาบ เป็นการพูดคุย ติดตามงานทุกไตรมาส พร้อมกับสรุปการทำงานร่วมกันและประเมินผลงานร่วมกันในรอบไตรมาสที่ผ่านมา และนำไปสู่การวางแผนการทำงานในไตรมาสต่อมา การสื่อสารแนวระนาบเช่นนี้สามารถนำไปสู่การสร้างกลไกการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารและทีมข่าวสืบสวน ในการบรรลุพันธกิจขององค์กรต่อสังคมร่วมกัน แทนที่จะเป็นในรูปแบบการสื่อสารแบบบนลงล่าง ที่เป็นลักษณะการออกนโยบายจากผู้บริหารแล้วสั่งการให้ฝ่ายปฏิบัติการดำเนินการ หรือการตรวจสอบการทำงาน นอกจากนี้ ยังสร้างบรรยากาศการทำงานเป็น teamwork ทั้งการวางแผนและรับรู้ปัญหา แก้ปัญหาไปร่วมกันที่เป็นความสำเร็จของทีมมากกว่าคนใดคนหนึ่ง ซึ่งกลไกการทำงานเช่นนี้สามารถนำไปใช้กับสำนักอื่นและฝ่ายปฏิบัติการส่วนอื่นในไทยพีบีเอส

ข้อเสนอต่อบรรณาธิการบริหารด้านข่าวสืบสวน

บรรณาธิการบริหารด้านข่าวสืบสวนควรมีทิศทางในการ upskill และ reskill ทีมข่าวสืบสวน เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตข่าวสืบสวนในยุคดิจิทัลและพัฒนาทักษะทีมข่าวสืบสวนเพื่อให้เกิดความรู้ ความสามารถที่เท่าทันกับปัจจุบันและอนาคตที่จะเกิดขึ้น สอดคล้องกับนโยบายองค์กรที่ขยายฐานผู้ชมคือคนรุ่นใหม่ที่มีพฤติกรรมบริโภคสื่อออนไลน์ โดยขยายพื้นที่การสื่อสารออนไลน์เป็นภารกิจหลัก

ภาพที่ 14 ข้อเสนอต่อบรรณาธิการบริหารด้านข่าวสืบสวน

Mindset: เริ่มจากการปรับมุมมองการคิดการผลิตข่าวสืบสวนที่พึ่งพิงเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ ที่ทำให้การทำงานสะดวก รวดเร็ว มีความซับซ้อนมากขึ้นในด้านเนื้อหา ได้เรียนรู้ความรู้ใหม่ๆ ที่เข้ามาช่วย ทั้งการวางแผนการผลิตข่าวสืบสวน การใช้ข้อมูลเพื่องานวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล (data journalism)

Upskill: การเสริมและพัฒนาทักษะของทีมข่าวสืบสวนจากงานเดิม เพื่อเพิ่มความสามารถในการทำงาน และส่วนใหญ่เป็นการนำเทคโนโลยีหรือดิจิทัลมาปรับใช้ให้เข้ากับการทำงาน เช่น เรียนรู้เทคโนโลยีเพิ่มเติม เมื่อองค์กรนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานใหม่ เช่น การนำเสนอข่าวบนออนไลน์ และเพื่อให้สามารถตอบโจทย์กับการทำงานในยุคที่เทคโนโลยีและดิจิทัลเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา นอกจากนี้ ต้องรู้เท่าทันเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าในการนำมาใช้งานให้เกิดประโยชน์ต่อบทบาทหน้าที่ในการรายงานข่าว ให้ข้อมูลข่าวสารที่เที่ยงตรง เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต โดย upskill ทั้งในส่วนการหาข้อมูลออนไลน์ในรูปแบบวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล (data journalism) ในการเป็น “นัก

ข่าวเชิงข้อมูล” (data journalist) และการสร้างสรรค์การเล่าเรื่อง (storytelling) แบบใหม่ๆ ในพื้นที่ออนไลน์และโทรทัศน์ ที่ไม่จำเป็นต้องเป็นสื่อบroadcast แบบถ่ายอย่างที่เราสับสนกันมา แต่สามารถเล่าด้วยภาพจากกราฟิก หรือ การสืบค้นจาก google map เช่น การแปลงข้อมูลเป็นภาพ (visualization) ให้เข้าใจง่ายหรือการใช้ภาพเพื่อแสดงข้อมูลอธิบายประกอบ เช่น ตัวเลข แผนภูมิ กราฟ ทำให้ข้อมูลในเชิงปริมาณมีความน่าสนใจมากขึ้น เข้าใจง่าย เห็นภาพรวม ได้ชัดเจนและง่ายต่อการจดจำ เพื่อนำไปสู่การผลิตเนื้อหาข่าวให้มีคุณภาพ สร้าง ความแตกต่าง และสามารถบูรณาการข้อมูลเพื่อนำไปใช้งานกับงานด้านอื่นๆ แต่ ยังอยู่บนหลักการวารสารศาสตร์ที่ไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และผิดจริยธรรม

Reskill: การทบทวนทักษะเดิมให้แม่นยำยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกระบวนการ ทำข่าวสืบสวน จากที่ทำอยู่อาจหลงลืมหรือเข้าใจผิดบางอย่าง ขณะเดียวกัน สร้าง ทักษะใหม่ที่แตกต่างไปจากงานเดิมที่ทำอยู่ เป็นการเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ เพื่อนำ ไปใช้กับบริบทอื่นของตำแหน่งงาน และเพื่อให้สามารถตอบโจทย์กับการทำงานใน ยุคที่เทคโนโลยีและดิจิทัลเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา อีกทั้งการ reskill เป็นการ กลับมาทบทวนทักษะเดิมที่เป็นจุดแข็งของทีมสืบสวนไทยพีบีเอสอยู่แล้ว ที่นำมา ใช้กับทักษะใหม่ในยุคดิจิทัล

การ upskill และ reskill สามารถทำได้ทั้งจากบุคลากรภายในที่เชี่ยวชาญ ในเรื่องนั้นๆ และจากผู้เชี่ยวชาญภายนอกที่เข้าใจข่าวและกระบวนการทำข่าว โดย ทำในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น ไม่ใช่ในรูปแบบการอบรมเพียงอย่างเดียว ที่ นำไปสู่การใช้งานได้สะดวก ไม่ซับซ้อน และตรงกับความต้องการของทีมข่าว สืบสวนอย่างแท้จริง

ทั้งการสร้างกลไกการทำงานและทิศทางการ upskill และ reskill นำไปสู่การผลิตข่าวสืบสวนที่มีมิติทั้งความลึก ความกว้าง และความหลากหลาย และประเด็นการแปลงข้อมูลที่มีความซับซ้อนให้เป็นข้อมูลภาพที่เข้าใจได้ง่าย นำ ไปสู่การสร้างที่น่าเชื่อถือในการนำเสนอข่าวให้มากขึ้น เป็นประโยชน์สูงสุด กับผู้บริโภคข่าวสืบสวนไทยพีบีเอส สร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีในสังคมและการ เปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและนโยบาย

การติดตามและประเมินผลงาน โดยบรรณาธิการบริหารทำหน้าที่เป็นประธานในการติดตามและประเมินผลข่าวที่นำเสนอร่วมกับบรรณาธิการข่าวสืบสวน โดยใช้โมเดลข่าวสืบสวนไทยพีบีเอส ที่ประกอบด้วยตัวชี้วัด 6 องค์ประกอบ คือ (1) ข่าวเดียว เปิดโปง ขยายผล (2) หลักฐาน (3) ความลึก (4) ความกว้าง (5) ความซับซ้อน และ (6) ความต่อเนื่อง และการติดตามผลระยะสั้นที่มีผลกระทบไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น และการติดตามผลระยะยาวที่มีผลกระทบไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายและโครงสร้าง เป็นกรอบการติดตามและประเมินผล โดยทำทุก 3 เดือน หลังจากนั้น ถอดบทเรียนหรือ AAR เพื่อพัฒนาการทำงานของทีมสืบสวน

สำนักข่าว:

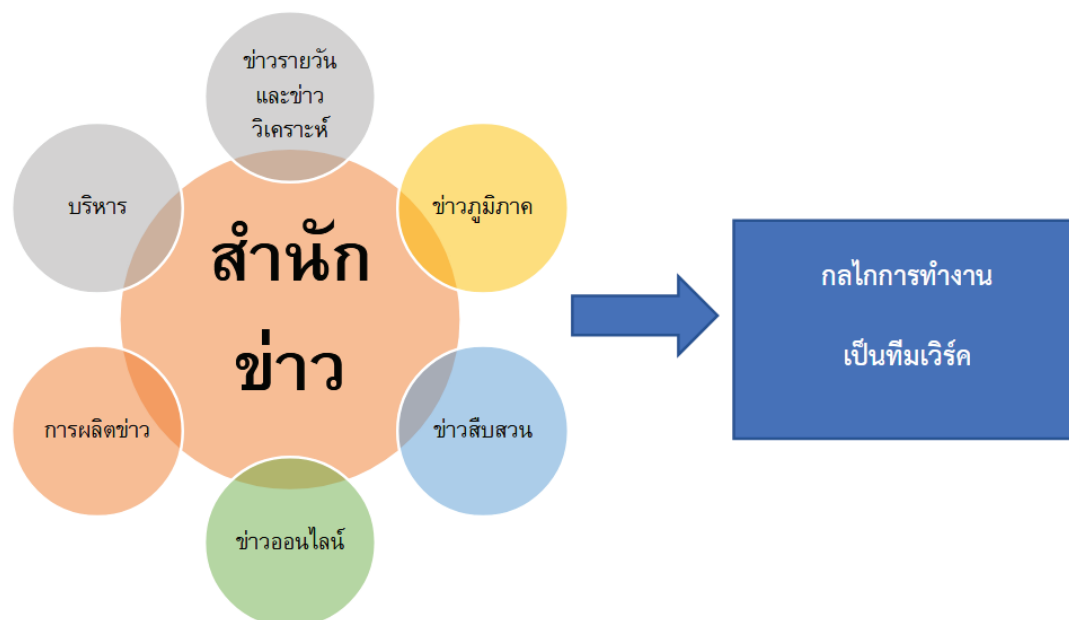
ข้อเสนอต่อกองบรรณาธิการข่าว

สำนักข่าวสร้างกลไกการทำงาน 2 ขั้นตอนคือ

1. กลไกการทำงานในสำนักข่าว

ภาพที่ 15 กลไกการทำงานในสำนักข่าว

กลไกการทำงานในสำนักข่าว

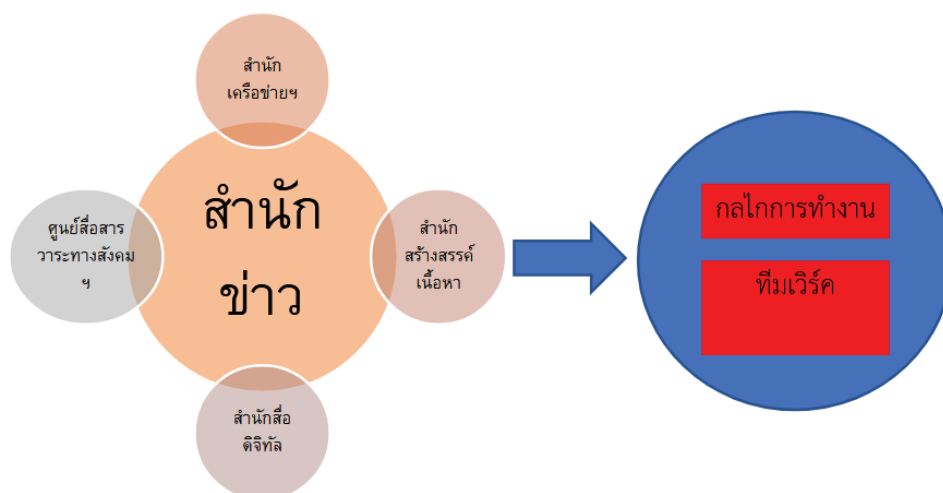
ขั้นตอนแรก สร้างกลไกการทำงานร่วมกันภายในสำนักข่าว ในการร่วมพัฒนาประเด็นข่าวสืบสวน โดยการทำประเด็นร่วมไปกับข่าวสืบสวนในหลายระดับ ตั้งแต่การแชร์ข้อมูล แชร์แหล่งข่าว ไปจนถึงการทำงานร่วมกันในประเด็นข่าวที่ต้องการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ เพื่อผลักดันไปสู่วาระข่าวสาร โดยในสวนทีมข่าวสืบสวนที่มีคนที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะในประเด็นต่างๆ สามารถที่จะไปหนุนเสริมทีมข่าวอื่นๆ ในสำนักข่าว ทำให้ข่าวมีหลายมิติมากขึ้น โดยทีมข่าวสืบสวนมีทักษะการผลิตข่าวสืบสวน ขณะที่สำนักอื่นมีแหล่งข่าวและข้อมูลเชิงลึกในประเด็นนั้นๆ เกิดการทำงานร่วมกัน ขณะเดียวกันทีมข่าวสืบสวนได้ขยายมิติกว้างในการขอข้อมูลหรือแหล่งข่าวกับโต๊ะข่าวอื่นในสำนักข่าว

รูปแบบกลไกการทำงานร่วมกันในสำนักข่าว ตั้งคณะกรรมการขึ้นมา 1 ชุด ประกอบด้วยบรรณาธิการแต่ละโต๊ะ โดยมีผู้อำนวยการสำนักข่าวเป็นประธาน พร้อมกับจัดให้มีการประชุมเพื่อให้แต่ละโต๊ะแจ้งแผนการทำงานแต่ละไตรมาส และร่วมกันวางแผนการทำงานร่วมกันในสำนักข่าว โดยมีเป้าหมายข่าว exclusive ร่วมกัน และมีทีมข่าวสืบสวนเป็นเจ้าภาพหลัก

2. กลไกการทำงานกับสำนักอื่น

ภาพที่ 16 กลไกการทำงานกับสำนักอื่น

กลไกการทำงานกับสำนักอื่น

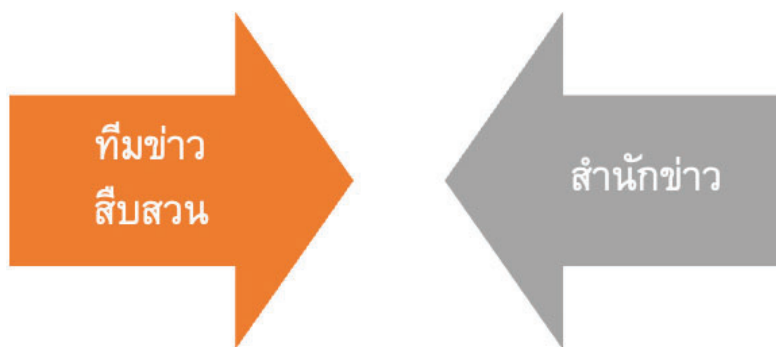

ขั้นตอนที่สอง สร้างกลไกการทำงานร่วมกันระหว่างสำนักเครือข่ายและการมีส่วนร่วมสาธารณะ สำนักสร้างสรรค์เนื้อหา สำนักสื่อดิจิทัล และศูนย์สื่อสารวาระทางสังคมและนโยบายสาธารณะ ในการแชร์ข้อมูลและทำงานร่วมกันในประเด็นข่าวที่ต้องการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ เพื่อผลักดันไปสู่วาระข่าวสารของไทยพีบีเอส จนนำไปสู่วาระสาธารณะ (public agenda) ที่สื่ออื่นและสังคมให้ความสนใจ จนกลายเป็นวาระเชิงนโยบาย (policy agenda) ที่เกิดจากการวางแผนกลยุทธ์เล่นในหลายมิติ หลายแพลตฟอร์ม เพื่อเข้าถึงมวลชน

ทีมข่าวสืบสวน

ข้อเสนอต่อทีมข่าวสืบสวน

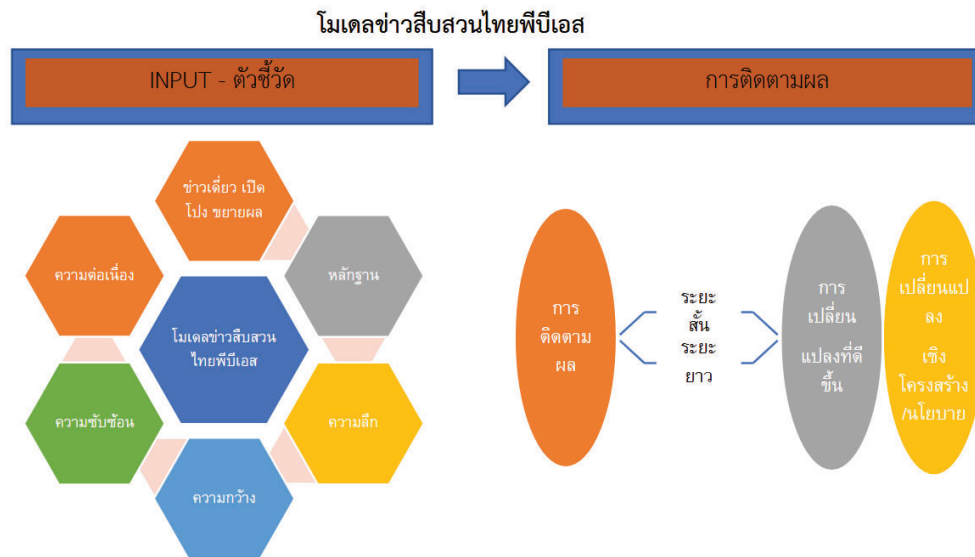
ภาพที่ 17 การประสานงานระหว่างทีมข่าวสืบสวนและสำนักข่าว

กลไกการทำงานในทีมข่าวสืบสวน ทีมข่าวสืบสวนสร้างกลไกการทำงานแบบยืดหยุ่นได้กับสถานการณ์ข่าวที่ต้องเผชิญ โดยดึงความรู้และความสามารถเฉพาะของแต่ละคนในทีมข่าวสืบสวนมาร่วมแบ่งปันในรูปแบบการทำงานที่เป็นทีมเวิร์ค เพื่อทำให้งานแต่ชิ้นมีมิติทั้งลึกและกว้าง รวมไปถึงการทำงานร่วมกับสำนักข่าวในการขยายมิติเรื่องทั้งความลึกและความกว้าง และข้ามไปถึงการทำงานกับสำนักอื่น

โมเดลข่าวสืบสวนไทยพีบีเอส

ภาพที่ 18 โมเดลข่าวสืบสวนไทยพีบีเอส

กระบวนการทำข่าวสืบสวนภายใต้โมเดลข่าวสืบสวนไทยพีบีเอส เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันและชัดเจนในการตรวจสอบว่า ข่าวที่ผลิตออกไปเข้าข่ายข่าวสืบสวนหรือไม่ โดยโมเดลดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้ (1) ข่าวเดี่ยวเปิดโปง ขยายผล (2) มีหลักฐาน (3) มีความลึก (4) มีความกว้าง (5) มีความซับซ้อน และ (6) มีความต่อเนื่อง

1. ข่าวเดี่ยวเปิดโปง หมายถึง การเปิดประเด็นข่าวขึ้นมาใหม่เองจากเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นที่มีผลกระทบต่อสังคมส่วนใหญ่ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์บางเรื่องเป็นความลับต้องตามหาแหล่งที่มาดั้งเดิม ส่วนข่าวขยายผลหมายถึงข่าวที่เล่นตามกระแสข่าวที่สังคมสนใจ ณ เวลานั้น แต่มีการนำเสนอขยายประเด็นในมิติลึกภายใต้กระแสนั้น ที่แตกต่างจากการนำเสนอของสื่ออื่นให้สังคมรับทราบ ทั้งข่าวเดี่ยวเปิดโปงและข่าวขยายผลคำนึงถึงผู้บริโภคข่าวและสังคมได้ประโยชน์จากข่าวนั้น

2. มีหลักฐาน หมายถึง ข่าวที่นำเสนอมีหลักฐานที่สามารถตรวจสอบได้ว่าเป็นข่าวจริง ไม่ใช่ข่าวปลอม ข่าวลือ หรือข่าวลวง โดยทุกขั้นตอนที่ทำได้โดยหลักฐานนั้นเป็นได้ทั้งหลักฐานเอกสาร หลักฐานเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่

ปรากฏแหล่งที่มาชัดเจนและตรวจสอบได้ และหลักฐานบุคคล โดยมีแหล่งข่าวเปิดเผยชื่อนามสกุลและตำแหน่งที่สัมพันธ์กับข่าวออกมายืนยัน เพราะการนำเสนอข่าวที่ขาดหลักฐานในการตรวจสอบ ทำให้ข่าวขาดความน่าเชื่อถือ

3. มีความลึก หมายถึง การนำเสนอมีมิติที่ลึกเกี่ยวกับประเด็นที่นำเสนอ โดยขยายเรื่อง how กับ why มากกว่าการนำเสนอ ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร โดยความลึกนั้นปรากฏทั้งในเรื่องเนื้อหา หลักฐาน ซึ่งอธิบายบริบทที่รายล้อมข้อเท็จจริงของข่าว ความเป็นมาของข่าว เพื่อให้ผู้บริโภคข่าวได้เข้าใจที่มาของข่าว ขณะเดียวกัน ยังชี้ให้เห็นอนาคตของเส้นทางข่าวนั้น

4. มีความกว้าง หมายถึง การนำเสนอมิติกว้างว่าประเด็นนั้นกระทบต่อเรื่องใดบ้างในมุมมองกว้าง กระทบต่อใครบ้างในมุมมองกว้าง และขยายผลออกไปอย่างไร ในมิติกว้างนี้ อาจใช้วิธีการสัมภาษณ์แหล่งข่าวที่ข้ามศาสตร์ออกไป ให้มองในมิติอีกศาสตร์หนึ่งต่อประเด็นข่าวนั้น หรือการขยายเนื้อหาการนำเสนอออกไปที่เชื่อมโยงออกไป เพื่อให้ผู้บริโภคข่าวเห็นผลกระทบของข่าวนั้นในมิติกว้าง ภาพใหญ่ และที่สำคัญ ใกล้ตัวกับผู้บริโภคข่าวและสังคม

5. มีความซับซ้อน หมายถึง มีการสืบค้นอย่างเป็นระบบ มีการตามรอยเอกสารไปถึงแหล่งต้นกำเนิดของเหตุการณ์นั้น และนำเสนอเครือข่าย ที่มาที่ไปของข่าวนั้น

6. มีความต่อเนื่อง หมายถึง การวางกลยุทธ์การนำเสนออย่างต่อเนื่อง หลายแพลตฟอร์ม จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น และไปถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและนโยบาย

การติดตามผล ภายหลังการนำเสนอข่าวแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ การติดตามผลระยะสั้น กับการติดตามผลระยะยาว

การติดตามผลระยะสั้น แบ่งเป็นติดตามผล 3 ระยะ ระยะแรก 3 เดือน ระยะสอง 6 เดือน และระยะสาม 9 เดือน ตัวชี้วัดในการติดตามผลคือการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น โดยพิจารณาจาก ปัจจัยผลกระทบทางสังคม ที่สังคมให้ความสนใจและตื่นตัวเกี่ยวกับประเด็นนี้ เกิดแนวร่วมภาคสังคมและประชา

สังคม ปัจจัยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงจากการนำเสนอข่าวนี้ ไม่ว่าจะเป็นระดับปัจเจกบุคคลหรือองค์กรที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

โดยการติดตามผลระยะสั้น 3 ระยะนี้ ทำให้ทีมข่าวสืบสวนได้มีการวางกลยุทธ์การทำงานอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน ยังเห็นปัจจัยบวกและปัจจัยลบในการทำงาน ที่นำมาใช้และแก้ปัญหาคือต่อไป

การติดตามผลระยะยาว เป็นการติดตามผลตอบแทนทางสังคมจากการขับเคลื่อนประเด็นข่าวอย่างต่อเนื่อง ภายหลังจากการนำเสนอข่าวไปแล้วเป็นเวลา 1 ปีว่า เกิดผลกระทบอะไรได้ ภายใต้อกรอบผลกระทบทางสังคม (social impact) ที่พิจารณาเรื่อง ผลกระทบทางตรง ผลกระทบทางอ้อม และผลกระทบสืบเนื่องที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและนโยบาย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กฤติยา รุจิโชค (2553), *กระบวนการทำข่าวของนักข่าวสำนักข่าวต่างประเทศในประเทศไทยต่อกรณีวิกฤตการณ์การเมืองไทย พ.ศ. 2522-2553*, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กิตติมา สุรสนธิ (2548), *ความรู้ทางการสื่อสาร*, กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นันทริยา ทวีวงศ์ (2556), *บทบาทสื่อในกระบวนการสื่อสารจากรัฐบาลสู่สังคม*, รายงานการศึกษาส่วนบุคคล หลักสูตรนักบริหารการทูต สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ.
- บุญรักษ์ บุญยะเขตมาลา (2542), *ระหว่างกระจกกับตะเกียง*, กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- พีระ จิรโสภณ (2551), *ปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 10*, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พีระวัฒน์ อัฐนาถ (2558), *กระจกหรือตะเกียง การเปรียบเทียบบทบาทของสื่อ กรณีการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2553 และ 2556-2557 ผ่านบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ*, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์และสื่อสารมวลชน สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2559), “‘กระจก หรือ ตะเกียง’ การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของสื่อกรณีการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2553 และ 2556-2557 ผ่านบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ”, *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต*, 10(2): 11-57.
- มนตรี จัยม่วงศรี (2558), *พัฒนาการข่าวยอดเยี่ยมรางวัลมูลนิธิอิศรา อมันตกุล กับการกำหนดบทบาทและแนวทางในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน*, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- _____. (2563), *กระบวนการทำข่าวเชิงสืบสวนไทยในยุควารสารศาสตร์ดิจิทัล*, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อรอนงค์ สวัสดิ์บุรี และพงศ์ภัทร อนุมัตริราชกิจ (2554), “ผลกระทบของสื่อต่อวิกฤตชาติ”, *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 31(4): 69-84.

ภาษาอังกฤษ

- McComb, M. and Becker, L. (1979), *Using Mass Communication Theory*, Jersey: Prentice Hall.
- McCombs, M. and Shaw, D. (1972), “The Agenda-Setting Function of Mass Media”, *The Public Opinion Quarterly*, 36(2): 176-187.

สื่อออนไลน์

- กฤษณ์ แสนทวี (2555), “บทบาทหน้าที่ในการนำเสนอข่าวการเมืองของสื่อมวลชนไทย”, สืบค้นเมื่อ 24 พฤศจิกายน 2564 จาก http://thesis.swu.ac.th/swufac/Cosci/Kritchanut_S_R416218.pdf
- กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ (2564), “เวทีเสวนา ‘สื่อมวลชนไทยในกระแสความเปลี่ยนแปลง’ กองทุนสื่อ หวังกระตุ้นนำเสนอความจริง”, สืบค้นเมื่อ 24 พฤศจิกายน 2564 จาก <https://www.thaimediafund.or.th/massmediatalk170921/>.
- โกศล อนุสิม (2555), “สื่อยุคดิจิทัล: หรือถึงคราวหมาเฝ้าบ้านเจอศัตรูที่ลึ้นโผล่จริงๆ”, สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2564 จาก <https://mgronline.com/columnist/detail/9550000111334>
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2561), “สื่อในฐานะของกระจก ตะเกียง และโรงเรียนของสังคม ถ้าไม่ปฏิรูปสื่อ ก็ไม่มีวันปฏิรูปประเทศสำเร็จ”, สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2564 จาก <https://www.naewna.com/politic/columnist/36878>.
- นิธินันท์ ยอแสงรัตน์ (2551), “Silence of the Lamp: หมาเฝ้าบ้าน - อุดมการณ์สื่อ?”, สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2564 จาก <https://prachatai.com/journal/2008/05/16638>
- บัณรศ บัวคลี่ (2558), “Admonishing Journalist: จากกระจก-ตะเกียง ถึง ห้ามล้อ”, สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2564 จาก <https://mgronline.com/columnist/detail/9580000059200>
- ปกรณ์ สุปินานนท์ (2551), “สื่อมวลชนกับบทบาทกระจกและตะเกียง”, สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2564 จาก oknation.nationtv.tv/blog/learning/2008/08/20/entry-1
- พิชานัน อินโพธา (2555), “สวมบทหมาเฝ้าบ้านยังไม่พอ หนูน ‘สื่อ’ เป็น ‘ตะเกียง’ ชี้นำอธิบายความซับซ้อน”, สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2564 จาก <https://www.isranews.org/content-page/item/12390-2012-07-15-04-59-56.html>
- สุขุม เฉลยทรัพย์ (2551), “เป็น ‘สื่อมวลชน’ ณ วันนี้ ไม่ใช่่ง่ายง่าย..!!”, สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2564 จาก www.thaibja.org/?p=1867